

HAMID OLIMJON – BAXT VA MUHABBAT KUYCHISI

Ne'matxonova Ma'sumaxon

O'zbekiston davlat konservatoriyasi

Xalq cholg'ulari yo'nalishi

1 – bosqich talabasi

Ilmiy rahbar; Axadjon Mamadaliyev

O'zDK Xalq cholg'ularida ijrochilik

kafedrasida dotsenti, Turon Fanlar Akademiyasi

faxriy proffessori

Annotatsiya: *Mazkur maqolada o'zbek adabiyotining yirik namoyandalardan biri Hamid Olimjon ijodi keng qamrovda tahlil qilinadi. Shoir she'riyatida baxt va muhabbat mavzularining badiiy talqini, uning asarlaridagi musiqiylik, xalqchilik, tabiat tasviri hamda milliy ruh masalalari chuqur o'rganiladi. Shuningdek, shoirning o'zbek adabiyotidagi o'rni va ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab beriladi.*

Kalit so'zlar: *Hamid Olimjon, lirika, muhabbat, baxt, musiqiylik, badiiy obraz, folklor, milliy ruh, o'zbek she'riyati.*

XX asr o'zbek adabiyoti taraqqiyotida yangi bosqichni boshlab bergan ijodkorlar orasida Hamid Olimjon alohida o'rin egallaydi. U o'zining qisqa, ammo mazmunan boy ijodi bilan nafaqat o'z davrining, balki keyingi avlodlarning ham e'tiborini qozongan shoirlardan biridir. Hamid Olimjon she'riyati o'zining samimiyligi, hayotiyli va badiiy mukammalligi bilan ajralib turadi. Shoirning ijodiy merosini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, uning asarlarida inson qalbining eng nozik kechinmalari, ayniqsa muhabbat va baxt tuyg'ulari alohida o'rin egallaydi. Shu bois adabiyotshunoslar uni ko'pincha "baxt va muhabbat kuychisi" deb atashadi. Bu ta'rif bejiz emas, chunki uning she'rlarida insoniy tuyg'ular nihoyatda tabiiy, sodda va ta'sirchan tarzda ifodalangan. Hamid Olimjon yashagan davr murakkab ijtimoiy-siyosiy jarayonlarga boy bo'lgan bo'lsa-da, uning ijodida asosan yorug'lik, umid va hayotga muhabbat g'oyalari ustuvorlik qiladi. Bu esa shoirning ichki dunyosi naqadar boy va ijobiy ruhda bo'lganini ko'rsatadi. U o'z asarlarida insonni yashashga, sevishga, hayotdan zavq olishga chorlaydi. Bugungi kunda ham Hamid Olimjon ijodi o'z dolzarbligini yo'qotmagan. Uning she'rlari yosh avlodni ma'naviy jihatdan tarbiyalashda, ularda estetik didni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli shoir ijodini ilmiy asosda o'rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Hamid Olimjon ijodi, avvalo, lirika bilan chambarchas bog'liqdir. Uning she'rlarida inson qalbining turli holatlari — quvonch, sog'inch, muhabbat, orzu va armonlar chuqur badiiy ifoda topgan. Shoir lirikasining asosiy kuchi uning samimiyatidadir. U murakkab fikrlarni ham sodda va tushunarli qilib ifodalashga erishgan. Hamid Olimjon ijodida muhabbat mavzusi markaziy o'rin egallaydi. Shoir muhabbatni faqat romantik tuyg'u sifatida emas, balki inson hayotining eng muhim ma'naviy tayanchi sifatida talqin qiladi. Uning she'rlarida sevgi insonni

yuksaltiruvchi, uni poklovchi kuch sifatida tasvirlanadi. Shoir muhabbatni tasvirlar ekan, uni ideal darajaga ko'tarmaydi, balki hayotiy, real tuyg'u sifatida ko'rsatadi. Bu esa o'quvchini unga yaqinlashtiradi. Uning satrlarida sevgi samimiy, beg'ubor va iliq ohangda yangraydi. Aynan shu jihat shoirni boshqa ijodkorlardan ajratib turadi. Shoir ijodida baxt tushunchasi ham chuqur falsafiy mazmunga ega. Hamid Olimjon baxtni katta va mavhum tushuncha sifatida emas, balki inson hayotidagi oddiy, ammo qadrli lahzalarda ko'radi. Uning nazarida baxt — bu sevishtirish, sevilish, tabiatni his qilish va hayotdan zavq olishdir. Bu qarashlar o'quvchiga juda yaqin va tushunarli. Chunki har bir inson o'z hayotida aynan shunday oddiy, ammo muhim narsalardan baxt topadi. Shoir esa ana shu haqiqatni badiiy shaklda ifoda etgan. Hamid Olimjon ijodining eng muhim xususiyatlaridan biri — uning musiqiyligidir. Shoir satrlarida ohang, ritm va ichki uyg'unlik kuchli seziladi. Uning she'rlarini o'qiganda, go'yo kuy tinglayotgandek bo'lasiz. Bu xususiyat tasodifiy emas. Shoir so'z tanlashda, qofiya va ritm yaratishda nihoyatda nozik did bilan yondashgan. Shu sababli uning ko'plab she'rlari qo'shiqqa aylangan va xalq orasida keng tarqalgan. Bu esa uning ijodining xalqchil ekanini yana bir bor tasdiqlaydi. Shoir ijodida tabiat tasviri ham muhim o'rin tutadi. U tabiatni shunchaki tasvirlab qo'ymaydi, balki uni inson ruhiyati bilan uyg'un holda beradi. Bahor, gullar, qushlar — bularning barchasi shoir uchun obraz vositasi hisoblanadi. Masalan, bahor obrazida yangilanish, umid va muhabbat ifodalanadi. Gullar go'zallik va noziklik ramzi sifatida namoyon bo'ladi. Shu tariqa tabiat orqali insonning ichki dunyosi ochib beriladi. Hamid Olimjon ijodida xalq og'zaki ijodi an'analari ham muhim o'rin tutadi. Shoir xalqona iboralar, sodda va ravon til orqali keng ommaga tushunarli bo'lishga erishgan. Uning asarlarida xalq ruhiga yaqinlik yaqqol seziladi. Bu jihat uning ijodini yanada qadrli qiladi. Chunki u nafaqat ziyolilar, balki oddiy xalq uchun ham tushunarli bo'lgan she'riyat yaratgan. Shoirning "Zaynab va Omon" dostoni uning ijodida alohida o'rin tutadi. Ushbu asarda muhabbat, sadoqat, fidoyilik kabi insoniy fazilatlar chuqur yoritilgan. Asar voqealari hayotiylik va obrazlarning tabiiyligi bilan ajralib turadi. Bu doston orqali Hamid Olimjon nafaqat lirik, balki epik janrda ham yuksak mahoratga ega ekanini namoyon etgan. Hamid Olimjon she'riyatida baxt va muhabbat mavzusi faqat mazmun jihatdan emas, balki ohang va ritm orqali ham chuqur ifodalanadi. Shoirning ko'plab she'rlari o'qilganda go'yo ichida yashirin bir kuy bordek tuyuladi. Bu esa uning ijodini musiqa bilan bevosita bog'laydi. Avvalo, baxt tushunchasiga to'xtaladigan bo'lsak, shoir uni balandparvoz yoki dabdabali tarzda emas, balki sokin va yurakka yaqin ohanglarda ifodalaydi. Uning she'rlarida baxt ko'pincha tabiat tasvirlari bilan uyg'unlashadi. Masalan, tong nafasi, bahor nafasi yoki sokin kechalar tasviri orqali berilgan kayfiyat aslida baxtning ichki "kuyi"ni eslatadi. Bu yerda muhim jihat — tasvir emas, balki shu tasvir orqali berilgan ruhiy ohangdir. Muhabbat mavzusi esa yanada musiqiyroq ifodaga ega. Hamid Olimjon muhabbatni ko'pincha qo'shiq ohangiga yaqin ritmda tasvirlaydi. Uning misralari qisqa, ravon va takrorlarga boy bo'lib, ular o'z-o'zidan kuyga tushishga moyil. Shu sababli shoir she'rlari keyinchalik bastakorlar tomonidan qo'shiqqa aylantirilgani bejiz emas.

Shoir she'riyatidagi musiqiylik quyidagi jihatlarda yaqqol seziladi:

Ritm va ohangdorlik – misralarning bir maromda oqishi, o‘qilganda kuy eslatishi. Takrorlar (refrenga o‘xshash) – ayrim so‘z yoki iboralar qayta-qayta kelib, qo‘shiq uslubini yaratadi. Oddiy va jarangdor so‘zlar – xalqona, esda qoladigan ifodalar ishlatiladi. Ichki musiqiylik – har bir satrda hissiy ohang ustun turadi. Bu jihatlar shoir she‘rlarini nafaqat o‘qish, balki tinglash mumkin bo‘lgan darajaga olib chiqadi. Baxt va muhabbatning uyg‘unligi esa aynan musiqiylik orqali yanada kuchliroq seziladi. Chunki muhabbat — bu his, baxt esa shu hisning natijasi sifatida keladi. Shoir esa bu jarayonni quruq tushuncha sifatida emas, balki “kuy” orqali beradi. Ya‘ni o‘quvchi uni faqat tushunmaydi, balki his qiladi. Yana bir muhim jihat — Hamid Olimjon she‘riyatining xalq qo‘shiqclariga yaqinligidir. Uning uslubi xalqona ohanglarga mos kelgani sababli she‘rlari tez yod olinadi va qo‘shiq sifatida yashab ketadi. Bu esa shoir ijodining hayotiyiligini va ta‘sirchanligini yanada oshiradi.

XULOSA

Hamid Olimjon o‘zbek adabiyotida o‘ziga xos o‘rin egallagan yirik ijodkordir. Uning she‘riyati baxt va muhabbat, samimiyluk va musiqiylik bilan sug‘orilgan. Shoir ijodi bugungi kunda ham o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. U insonni ezgulikka, sevgi va hayotga muhabbat ruhida tarbiyalaydi. Shu boisdan ham u haqli ravishda “baxt va muhabbat kuychisi” degan sharafli nomga sazovor bo‘lgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Olimjon H. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 1983.
2. Karimov N. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1999.
3. Qayumov A. O‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: Fan, 2005.
4. Yo‘ldoshev Q. Adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: Akademnashr, 2010.
5. O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. – Toshkent, 2000–2005.